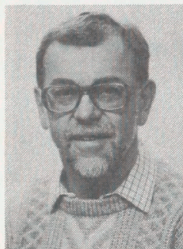

Cicero eller Ibsen – hvem har ret?

af førstebibliotekar
Leif Thorsen

Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra - "Hvor længe vil du misbruge vores tålmodighed, Catilina?" Dette berømte udbrud, som indleder Ciceros første catilinariske tale, læste Henrik Ibsen som en del af pensum til studentereksamen i vinteren 1848-49, 20 år gammel. Når de ialt fire talers grammatiske og syntaktiske problemer var overvundet, fulgte han, som generationer før og efter ham, Ciceros kamp som konsul i 63 f.Kr. mod Catilinas og hans venners forsøg på at begå et statskup.

Catilina havde to gange lidt nederlag ved konsulvalget, den ene gang mod Cicero. Følger vi Ciceros opfattelse, søgte en rase Catilina derefter ved sammensværgelse med slyngler og udskud af værste slags at hævne sig, at slukke sin blodtørst og at tilrane sig magt og rigdom. Da planen blev forpurret ved Ciceros årvågenhed og handlekraft, forlod Catilina Rom og sluttede sig til sin hær ved Fiésole. Her faldt han sammen med 3.000 mand i det tidlige forår 62 f.v.t. Inden da havde Cicero fået senatets tilslutning til at henrette fem af Catilinas medsammensvorne, som var blevet tilbage i Rom. Fuerunt - "de har været" - lød ifølge Plutarch hans tale til den ventende menneskemængde på Forum, da halshugningen i fængslet ved Capitol havde fundet sted. Cicero havde handlet hurtigt og kraftigt - for hurtigt og kraftigt mente hans fjender, fordi han kun havde haft senatet bag sig og ikke fulgt de regler for proces, som enhver romersk borger havde krav

Catilina,

Drama i tre Acter,

af

Brynjolf Bjarme.

(Henrik Ibsen)

Christiania.

I Kommission hos P. F. Steensballe.

F. Steens Bogtrykkeri.

1850.

Henrik Ibsens første dramatiske arbejde, trykt 1850. Stykket blev uropført i Stockholm i 1881.

Artiklens forfatter betragter en buste af Cicero på Senatsmuseet i Rom.

på. De fik ham sendt i landflygtighed i år 58 f.v.t. af den grund.

Men som det oftest er tilfældet, når det er den sejrende, som skriver historien, har eftertiden været enig med Cicero i hans syn på Catilina. Dog ikke den unge Ibsen. Inspireret af den revolutionære tid, han selv levede i, mente han, at der måtte have været noget stort og betydeligt ved Catilina, en oprører, som talte de fattiges sag mod de rige. Ud fra det synspunkt skrev han, samtidig med forberedelsen til sin studentereksamen "Catilina, Drama i tre Acter af Brynjolf Bjarme", hans første dramatiske arbejde. Han skrev om natten, hvad han selv mente, var den ubevidste årsag til, at næsten hele stykket foregår ved nattetid.

Hos Ibsen udbryder helten:

"De håner og foragter mig, - de usle;
de fatter ej, hvor højt mit hjerte slår
for ret og frihed, og for alt, hvad ædelt
bevæged sig i nogen Romers sind."

Det volder dog Catilinas venner besvær at overtale ham til oprør, dels fordi de utvetydigt erklærer, at de ikke som han vil kæmpe for frihedens sag, men alene ønsker velstand og magt, dels fordi han har planer om, fulgt af sin blide hustru Aurelia, at slå sig ned i Gallien som bonde:

"Skulle jeg forræderisk en borgerkrig begynde, -
med Romer-blod besmitte mine Hænder?

Jeg gør det aldrig!"

Under sagens gang blev Cicero informeret om oprørernes planer af en kvinde ved navn Fulvia. Hos Ibsen hedder hun Furia og er præstinde for Vesta-templets hellige ild. Hun får Catilina på andre tanker og til at sværge, at han vil hævne hendes søster, som i

sin tid druknede sig i "Tiber-strømmen" af skam over at være blevet voldtaget - af Catilina viser det sig!

"Så har jeg da med ed mig viet ind
til blodig hævner af min egen brøde."

Under overtalelsen af Catilina til åben kamp og hans edsaflæggelse forsømmer Furia den hellige ild. Som straf begravnes hun levende men befries af Curius, som afsindig af kærlighed til Furia og trods sit sønlige forhold til Catilina røber alle dennes planer for hende. Hun bringer dem videre til Cicero. Ved slagmarken ved Fiésole, hvor den brutale diktator Sullas genfærd advarende viser sig, hidser Furia Catilina op til at dræbe hustruen Aurelia, hvorefter Furia selv dræber Catilina. Søsteren er hævnnet!

Et så kort handlingsreferat er uretfærdigt over for Ibsens stykke. Han skriver selv: "Mangt og meget, hvorom min senere digtning har drejet sig, - modsigelsen mellem evne og higen, mellem vilje og mulighed, menneskehedens og individets tragedie og komedie på engang, - kommer allerede her frem i tågede antydninger." En anmelder i *Norsk Tidsskrift* fandt, at stykkets hovedtanke "trods mange Ufuldkommenheder, Skjødesløshed i Versifikation, Bredde og rhetorisk Prunk" dog var både klar og skøn. Stykket vakte opsigt i den norske studenterverden, men selv om det kun var trykt i et lille oplag, 250 eksemplarer, gik langt størstedelen i papirmøllen.

"Catilina" blev uropført december 1881 på Nya Teatern i Stockholm. Her målte anmelderen i *Posttidningen* det med Ibsens senere arbejder og fandt, at det tålte det trods flere fortræffelige scener og megen lyrisk skønhed ikke. Især påtalte han Ibsens opfattelse af Catilina som en frihedsbegeistret mand, når han i virkeligheden, efter at have ødet sin formue, havde været Sullas håndlanger og som statholder groft udplyndret provinsen Africa, ikke havde taget i betænkning at styrte sit land ud i borgerkrig; Ibsen havde fremstillet Catilina på den historiske troskabs bekostning. Men med disse indvendinger mente *Posttidningen* alligevel, at stykket var vel værd at se, og at skuespillerne var meget fortjenstfulde.

Henrik Ibsen er ikke den eneste, der har søgt at rehabilitere Catilina; men Ciceros billede af Catilina er forblevet ved magt: En grænseløst ærgerrig og skrupelløs mand, over for hvem den herskende romerske overklasse havde god grund til at være på vagt.